

OSVRTI

UZ 70. ROĐENDAN VELJKA GORTANA

Potpredsjednik Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti akademik dr Veljko Gortan navršio je sedamdeset godina života 4. svibnja. Iz rodnog mu Preka kod Zadra život ga je vodio od Splita gdje je maturirao na Klasičnoj gimnaziji do Zagreba gdje je studirao, pa ponovo u Split za profesora Klasične gimnazije i opet u Zagreb za profesora Prve klasične gimnazije. Na Sveučilištu u Zagrebu je postigao doktorat iz klasične filologije. Još je prije rata bio honorarni nastavnik na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Nakon oslobođenja je stalni nastavnik na tom fakultetu a 1958. godine imenovan je za redovnog profesora na katedri za latinski jezik i književnost. Tu najvišu znanstveno-nastavnu funkciju Veljko Gortan ove godine posljednji put obavlja. Uz stalne poslove na Sveučilištu Veljko Gortan je veoma aktivan i u našoj najuglednijoj znanstvenoj instituciji - Jugoslavenskoj akademiji u Zagrebu, čiji je redovni član od 1965. godine.

Ovaj Gortanov cursus honorum sam spomenuo zbog toga što na taj način možemo najkraće vidjeti raznolike krugove života jubilarca, krugove u kojima je svojom ličnošću impresivno djelovao na učenike, studente, kolege i prijatelje - svojim realizmom i optimizmom, svojim znanjem i humanizmom. Izvire taj humanizam, gotovo bih rekao, iz davnih klasičnih vremena, iz onog sveobuhvatnog studija klasike, koji je tako očigledan kod Veljka Gortana, iz humanizma latinskog jezika.

Mnogobrojni gimnazijalci, posebno oni iz klasičnih gimnazija, pamtje Gortana kao koautora udžbenika iz kojih su učili latinski jezik. Latinske sentence, a - što je najvažnije - i formiranje ličnosti i sistema mišljenja i rada na taj su način postali svojina širokog broja mladih ljudi, između ostalog, zahvaljujući upravo i tim udžbenicima.

Međutim, osim te pedagoške zasluge naš, danas najeminentniji latinist ima velike zasluge za znanstveno proučavanje naše kulturne - u prvom redu latinističke - baštine, kao i za prevodilački rad kojim je našem čitaocu približio razna književna, filozofska i povijesna djela na latinskom i grčkom jeziku. Gortan je bio i jedan od osnivača časopisa "Živa antika" koji već godinama izlazi u Skopju, a danas je njegov prvi urednik. S tim u vezi treba spomenuti i Gortanovo zalaganje za povratak izvornog, klasičnog izgovora u latinskom jeziku kod nas, tj. ukidanje tradicionalnog, srednjovjekovno-novovjekovnog izgovora u klasičkim tekstovima. (Spominjem na ovom mjestu riječ "klasički" jer tako dobro stoji upravo

u smislu "tekstovi klasičkih autora", dakle autora "klasičkog doba", i to zbog toga što je baš Veljko Gortan bio njezin promicatelj. Međutim, na žalost, riječ "klasički" nije dobila pravo građanstva zbog već udomaćene riječi "klasični".)

Od Gortanova prevodilačkog rada želio bih istaknuti njegov monumentalni prijevod opsežnog memoarskog djela rektora Hrvatskoga kolegija u Beču, kanonika zagrebačkoga Kaptola i arhidakona čazmanskog Baltazara Adama Krčelića pod naslovom "Annuae ili Historija 1748-1767". Taj sadržaj je vrlo raznolik, a glavno je vrelo za povijest seljačkih buna iz tog vremena i uopće za proučavanje političke, kulturne i društvene povijesti Hrvatske u 18. stoljeću.

Gortan je prvi objavio kompletan latinski tekst Ignjata Đurđevića "Latinske pjesni razlike" koji se sastoji od 163 pjesme. Rukopis je iz početka 18. stoljeća, a nalazi se u Franjevačkoj knjižnici u Dubrovniku. Taj je tekst publicirala JAZU u seriji Hrvatski latinisti. U istoj seriji, koje je sada sam Gortan urednik, objavljeni su i neki drugi Gortanovi prijevodi i izdanja latinskih tekstova, od kojih bih istaknuo najnovije: treće izdanje Marulićeve Davidijade. Ovaj velebni Marulićev spjev, koji autor nikad nije izdao, našao je sada pravoga priređivača. Nekoliko svojih rasprava Gortan je posvetio raznim filološkim pitanjima u vezi s Marulićem. Upravo tu, na području proučavanja srednjovjekovnog i novovjekovnog latinizma Gortan je dao svoje najvrednije doprinose našoj filologiji. On uređuje Rječnik srednjovjekovnog latinizma Jugoslavije, čije je završno izdavanje u toku.

Kao trajno i nezaobilazno djelo ostat će dvije knjige pod naslovom "Hrvatski latinisti" koje je Gortan kao koautor izdao u Zagrebu 1969. i 1970. godine kao plod svojih dugogodišnjih istraživanja, pronalazjenja starih rukopisa, njihova prepisivanja i proučavanja. Iskrsava pred nama široka panorama hrvatske književnosti na latinskom jeziku - njezini brojni stvaraoci: od bezimernih sastavljača ranosrednjovjekovnih natpisa i isprava preko padovanskih doktora - šibenčanina Jurja Šižgorića, pečujuskoga biskupa i pjesnika na dvoru kralja Matije u Budimu Ivana Česmičkog, splitskoga nadbiskupa, dekana windsorskoga, heretika, fizičara, teologa i mirotvorca Marka Antonija de Dominisa - do doktora Ilirskog kolegija u Loretu i člana rimske Arkadije Đure Ferića.

Naši, često zaboravljeni, latinisti pišući međunarodnim latinskim jezikom stalno su osiguravali našu prisutnost u evropskim kulturnim događanjima. Iznoseći iz bibliotečnih prašina njihova djela Veljko je Gortan osigurao našu prisutnost u evropskoj filologiji.